

บทที่ ๒

ชีวประวัติและผลงานของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ซึ่งจะนำเสนอต่อไปนี้

๒.๑ ชีวประวัติของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

๒.๑.๑ ชาตภูมิ

๒.๑.๒ บรรพชา-อุปสมบท

๒.๑.๓ ออกธุดงค์

๒.๑.๔ สมณศักดิ์และตำแหน่งทางคณะสงฆ์

๒.๑.๕ มรณภาพ

๒.๒ ผลงานของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

๒.๒.๑ ด้านการศึกษา

๒.๒.๒ ด้านการปกครอง

๒.๒.๓ ด้านการเผยแผ่ศาสนา

๒.๒.๔ ด้านสาธารณูปการ

๒.๒.๕ บทสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้อง

๒.๑ ชีวประวัติของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) หรือหลวงปู่ศุข แห่งวัดปากคลองมะขามเฒ่า ได้ชื่อว่าเป็นพระมหาเถรจารย์ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่อสังคมรูปหนึ่ง วิธีการหนึ่งที่ท่านใช้ในการเผยแผ่ คือ การสอนผ่านการเรียนคาถาอาคม ซึ่งทำให้ประชาชนจำนวนมากเกิดความเลื่อมใสและศรัทธาในชื่อเสียงและคุณธรรมของท่าน สำหรับชีวประวัติของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ผู้วิจัยขอนำมาเสนอ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑ ชาตภูมิ

พระครูวิมลคุณากร (ศุข) ถือกำเนิด วันจันทร์ เดือน ๔ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๙๐^๑ ที่ตำบลมะขามเฒ่า อำเภอดงหลวง จังหวัดชัยนาท ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

^๑ ตรงกับวันจันทร์ที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๐ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก

(รัชกาลที่ ๔) โยมบิดาชื่อ น่วม โยมมารดาชื่อทองดี บิดาท่านอาจจะเป็นชาวท่าสิบเบี้ย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนมารดานั้นประวัติแน่ชัดว่าเป็นชาวบางระมาด อำเภอลำลูกขัน จังหวัดธนบุรี ทั้งสองได้มาพบและตั้งรกรากที่ตำบลมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท และได้ให้กำเนิดบุตรชายคนโต คือ หลวงปู่ศุข^๒ และหลวงปู่ศุข มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๙ คน คือ

๑. พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

๒. นางอ่ำ ตั้งบ้านอยู่เรือนอยู่ใต้วัดปากคลองมะขามเฒ่า

๓. นายรุ่ง มีภรรยาชื่อ เปลี่ยน มีบุตรธิดา ๔ คน คนแรกเป็นหญิงชื่อนาค คนที่สองชื่อนางเลื่อน กลุ่มเกลี้ยง (เป็นมารดาของนายเทียน กลุ่มเกลี้ยง ซึ่งเป็นผู้ให้ประวัติหลวงปู่ศุขด้วยคนหนึ่ง) คนที่สามเป็นชายชื่อ ยา คนที่สี่ชื่อ หลวงพ่อบุญ ฉายา ทตฺโตภาโส (บวชอยู่วัดปากคลองมะขามเฒ่าและเป็นผู้ให้ประวัติหลวงปู่ศุขอีกคนหนึ่ง)

๔. นางไข่ ตั้งบ้านอยู่เรือนอยู่ใต้วัดปากคลองมะขามเฒ่า

๕. นายสิน ตั้งบ้านอยู่เรือนอยู่ใต้วัดปากคลองมะขามเฒ่า เป็นมารดาของผู้ใหญ่อ่อน สุภรัตน์ ซึ่งช่วยให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับหลวงปู่ศุขเป็นอย่างมาก

๖. นายมี เป็นหมอดู แยกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกับวัดโพธิ์งาม (ใกล้เขื่อนเจ้าพระยา) จังหวัดชัยนาท

๗. นายขำ เป็นไข้มาลาเรียถึงแก่กรรม

๘. นายพลอย มีภรรยาชื่อ พัก ไม่มีบุตรธิดา

๙. หลวงพ่อปลื้ม^๓

ครอบครัวของท่านเป็นชาวลาวโพธิ์อายุได้ ๗ ขวบ บิดามารดาได้นำไปฝากกับพระอาจารย์ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า (เดิมชื่อว่า วัดอุทองปากคลองมะขามเฒ่า) เพื่อเล่าเรียนหนังสือไทย และขอม กระทั่งสามารถอ่านออกเขียนได้เป็นอย่างดี ตอนอายุได้ ๑๐ ขวบ คือราว พ.ศ.๒๔๐๐ ท่านได้ย้ายมาอยู่ที่อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร (ปัจจุบันขึ้นอยู่กับจังหวัดนนทบุรี) กับลุงชื่อ “ลุงแฟง” พออายุ ๑๘ ปี ท่านได้แต่งงานกับนางสมบุญ ผู้เป็นป้าของพระครูสิงหน-ชยสิทธิ (ฉออ่อน) อดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์สถิตย์ อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ประกอบอาชีพเป็นชาวสวน และมีบุตรด้วยกัน ๑ คน ชื่อ “สอน” นายสอนเมื่อโตขึ้นมีภรรยา ๑ คน ที่อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท บุตรและหลานของหลวงปู่ศุข ได้ใช้นามสกุล “เกษเวชสุริยา” บางคนใช้เพียง “เกษเวช” ก็มี^๔

^๒ หม่อมราชวงศ์อภิเดช อาภากร, หลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^๔ อ้างแล้ว, หน้า ๑๑.

๒.๑.๒ บรรพชา-อุปสมบท

ท่านมิได้อุปสมบทตอนอายุครบ ๒๐ ปีเหมือนชายหนุ่มทั่วไป เพราะท่านมีภรรยาและบุตรก่อน ต่อมาเมื่อถึงวัยเบญจเพส คือ อายุ ๒๕ ปี ท่านจึงได้อุปสมบทโดยมีลุงแพงผู้อุปการะท่าน เป็นผู้จัดงานบวชให้ ซึ่งการอุปสมบทในครั้งนั้นทั้งบิดามารดาไม่ได้มาร่วมพิธีด้วย ท่านได้อุปสมบท ณ วัดโพธิ์ทอง หรือปัจจุบันชื่อว่า วัดโพธิ์บางเขน ตำบลบางเขน จังหวัดนนทบุรี (เดิมเรียกว่า วัดโพธิ์บางเขน) มี พระครูเขย จนทสิริ เจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ และพระธมยา เป็นคู่สวด และได้รับฉายาว่า “เกสโร” หรือ “เกสร” ขณะที่ท่านบรรพชาอุปสมบทนั้น ราว พ.ศ. ๒๔๑๕^๕

๒.๑.๓ ออกธุดงค์

หลังจากอุปสมบทได้ไม่นาน ท่านเริ่มออกธุดงค์เพื่อบำเพ็ญเพียรทางจิตและศึกษาหาความรู้ ท่านได้พบกับพระอาจารย์ผู้ทรงวิทยาคณหลายท่าน ท่านได้ออกธุดงค์อยู่ประมาณ ๑๕ ปี ซึ่งไม่ทราบว่าจะเดินทางไปไหนบ้าง อาจไปถึงประเทศลาวและประเทศพม่าก็ได้ ในประเทศน่าจะเคยธุดงค์ไปนมัสการพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พระแท่นดงรัง จังหวัดกาญจนบุรี ทางเหนือไปถึงจังหวัดพิจิตร ตาก และเชียงใหม่ ซึ่งแต่ก่อนสถานที่เหล่านี้มีสภาพเป็นป่าดงดิบทั้งนั้น ลูกศิษย์หลวงปู่ศุข ชื่อ “ตาดำ” (นายดำ จินไผ่) เล่าว่า หลวงปู่ศุขเคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อครั้งท่านธุดงค์ผ่านป่าดงพญาเย็น เมื่อเดินผ่านป่าดงดิบท่านตั้งใจจะเดินให้พ้นป่าในวันนั้น แต่เดินไม่พ้นเพราะมีดคำเสี้ยวก่อนต้องปักกลดพักค้างคืนในป่านั้น ตกกลางคืนมีโขลงช้างป่ามาบ้วนปัสสาวะแถวที่ปักกลดได้ยินเสียงช้างอย่างชัดเจนแต่ไม่มีอันตรายอะไร^๖

การธุดงค์ครั้งสุดท้ายของท่านก่อนที่จะมาปักกลดที่บริเวณที่ตั้งวัดปากคลองมะขามเฒ่าในปัจจุบัน ท่านได้ธุดงค์มาถึงจังหวัดอุทัยธานี พระธุดงค์รูปอื่น ๆ แยกย้ายกันไป บางรูปไปอยู่เชียงใหม่ อุดยธาและกรุงเทพ ส่วนท่านเมื่อผ่านอำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาทมีความประสงค์จะแวะเยี่ยมโยมบิดามารดาจึงได้ปักกลดค้างแรมที่วัดท่าหาด อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ท่านเล่าตอนที่เจอโยมมารดาให้นายจั่น คงพานิช ผู้เคยบวชอยู่กับหลวงปู่ศุข และเป็นผู้ทำหน้าที่ปลงศพให้ตลอด ๖ ปีก่อนที่ท่านจะมรณภาพฟังว่า ก่อนที่จะหาโยมบิดามารดาพบนั้น ท่านได้มาปักกลดอยู่ที่วัดท่าหาด ได้ต้นสมอพิเภก ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้เข้าพรรษาแล้ว ท่านจึงตัดสินใจจำพรรษาที่วัดท่าหาด หรือวัดหัวหาด ปัจจุบันเรียก “วัดพิบูลงาม” โดยปักกลดอยู่ใต้ต้นสมอพิเภก และได้ตัดต้นสะแกมาเป็นซี่ฟากปูนอน และพำนักรออยู่ตลอดพรรษานั้น ภายหลังเมื่อทราบข่าวจากชาวบ้านว่าโยมมารดาอยู่ที่ใดแล้ว ท่านจึงย้ายจากวัดท่าหาดข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระมายังฝั่งตรงข้ามและได้ปักกลด ณ บริเวณใกล้ต้นโพธิ์ ใกล้

^๕ อ้างแล้ว, หน้า ๑๑.

^๖ อ้างแล้ว, หน้า ๑๒.

ปากคลองมะขามเฒ่า ห่างจากที่ปักกลดไปไม่กี่โหล่นก็มีวัดร้าง ชื่อว่า “วัดอุทอง” ซึ่งขณะนั้นยังมีร่องรอยอุโบสถ วิหาร รอบ ๆ สระน้ำล้อม^๗

ตาแก้วเป็นผู้ผ่านมาพบท่านแล้วไปบอกโยมของท่านว่า “มีพระอรหันต์องค์หนึ่งมาปักกลดอยู่ใกล้ต้นโพธิ์ ถามหา” โยมของท่านจึงไปพบ แต่ไม่มีผู้ใดจำท่านได้เลย (คงเป็นเพราะจากกันนานกว่า ๒๐ ปี และเมื่อตอนจากกันท่านมีอายุเพียง ๑๐ ขวบเท่านั้น) แม้แต่โยมมารดาของท่านยังจำท่านไม่ได้ เพราะท่านทั้งผอมและดำ สบขาตมด ต้องใช้จี้รมาครองแทน แต่ท่านจำโยมของท่านได้ เมื่อท่านบอกว่าท่านชื่อ “สุข” เป็นลูกของโยมเอง โดยผู้หญิงถึงกับร้องไห้โฮออกมา แล้วนิมนต์ให้ท่านอยู่ ที่นั่นไม่ยอมให้ไปที่ไหนอีก หลวงปู่สุขจึงได้พัฒนาวัดร้าง “วัดอุทอง” มาเป็นวัดปากคลองมะขามเฒ่า ในเวลาต่อมา^๘

๒.๑.๔ สมณศักดิ์และตำแหน่งทางคณะสงฆ์

จากเอกสารของหน่วยงานราชการที่ระบุถึงหลวงปู่สุข และวัดปากคลองมะขามเฒ่า คือ “ทำเนียบคณะสงฆ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓” (ร.ศ.๑๒๓ ตรงกับ พ.ศ.๒๔๔๗) ในเอกสารนี้ในหน้า ๓๒๑ เขียนชื่อวัดว่า “วัดอุทอง” ตำบลปากคลอง เมืองไชยนาทบุรี จึงกล่าวได้ว่า วัดปากคลองมะขามเฒ่า เดิมคงมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “วัดอุทอง” ที่สำคัญคือปรากฏหลักฐานว่า ใน ร.ศ.๑๒๓ หรือ พ.ศ.๒๔๔๗ นั้น หลวงปู่สุขท่านยังได้เป็น “พระครู” แต่ท่านได้รับแต่งตั้งขึ้นเป็น “เจ้าคณะแขวง” และเป็น “พระอุปัชฌาย์” คือเป็นพระภิกษุที่ทำการอุปสมบทให้กุลบุตรในท้องถิ่นนั้นได้^๙

และในราวพุทธศักราช ๒๔๕๖ ท่านจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระครูวิมลคุณากร ในวันฉัตรมงคลของรัชกาลที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๖ ดังมีหลักฐานในแถลงการณ์คณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๕๖^{๑๐} ว่า ให้พระครูสุข วัดอุทอง เป็น พระครูวิมลคุณากร เจ้าคณะแขวงเมืองไชยนาท^{๑๑}

๒.๑.๕ มรณภาพ

หลวงปู่สุขมีสุขภาพดีและแข็งแรงเกือบตลอดชีวิตของท่าน ในพุทธศักราช ๒๔๖๓ ท่านได้เดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อเข้าร่วมพิธีปลุกเสกพระนาคปรกใบมะขาม ณ พระอุโบสถวัดอนงคาราม เขตธนบุรี ซึ่งขณะนั้นท่านอายุได้ ๗๒ ปี และในครั้งนั้นอาจจะเป็นก่อนครั้งสุดท้ายที่ท่านท่านเดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ ซึ่งการเดินทางมากรุงเทพฯ จากจังหวัดชัยนาทสมัยนั้นต้องเดินทางด้วยเรือเป็นเวลาหลายวัน ดังนั้นผู้เดินทางซึ่งมีอายุมากแล้วจึงจะต้องมีสุขภาพดีพอสมควรจึงจะมาได้ นายทองดี

^๗ อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

^๘ อ้างแล้ว.

^๙ อ้างแล้ว, หน้า ๑๕-๑๖.

^{๑๐} อ้างแล้ว, หน้า ๒๓.

^{๑๑} อ้างแล้ว, หน้า ๒๑.

สุวรรณวัฒน์ ลูกศิษย์หลวงปู่ศุขได้เล่าว่า “ประมาณ พ.ศ.๒๔๖๔ หลวงปู่ศุขท่านเดินทางไปกรุงเทพ ไปหากรมหลวงชุมพรฯ ปรากฏว่าในการเดินทางครั้งนั้น ได้เกิดเป็นอัมพาตอย่างอ่อน มีอาการอ่อนแรงของแขน ขา ซีกหนึ่งของลำตัว เข้าใจว่าคงจะเป็นไม่มากนัก คงพอเดินไปมาได้”^{๑๒}

หลังจากนั้นท่านคงมีสุขภาพไม่แข็งแรงนัก ต่อมาอีกเพียง ๒ ปี คือในราวเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ (หลังจากเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ สิ้นพระชนม์ได้เพียง ๒ เดือน) ท่านเริ่มมีอาการหนักมากขึ้น แต่พอเดินได้ในระยะสั้น ๆ เวลาลุกนั่งจะต้องช่วยกันพยุง ท่านอาพาธหนักได้ประมาณ ๑ เดือนเศษจึงได้มรณภาพ ณ เดือน ๑ แรม ๑ ค่ำ ปีกุน ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๒๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ เวลาประมาณ ๔ โมงเย็น รวมเวลาอาพาธได้ ๖ เดือน ขณะที่ท่านมรณภาพมีอายุได้ ๗๕ ปีเศษ^{๑๓}

นายจั้น คงพานิช ซึ่งอยู่บ้านเหนือวัดปากคลองมะขามเฒ่า ผู้เคยทำหน้าที่ปลงศพให้หลวงปู่ศุขเป็นคนสุดท้าย ได้เล่าให้นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ฟังเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๒ ว่า “ก่อนหลวงปู่ศุขจะมรณภาพ ๔-๕ วัน ท่านใช้ให้พระไปตามหลวงพ่อบลิ้มมา สั่งให้หาเทียนหนักเล่มละ ๑ บาท ๕ เล่ม กรวย ๑๐ กรวย สั่งให้หลวงพ่อบลิ้มเตรียมไว้ให้พร้อม เมื่อจะพึงเวลามรณภาพขึ้น ท่านสั่งให้หลวงพ่อบลิ้มน้องชายจุดเทียนไว้ห้วนอน หลับตาแล้วมรณภาพไปด้วยอาการอันสงบ”^{๑๔}

จากการศึกษาเอกสารคือคำบอกเล่าของนายจั้น คงพานิช แสดงว่า หลวงปู่ท่านมรณภาพด้วยอาการสงบและมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

๒.๒ ผลงานของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

ตลอดระยะเวลา ๕๑ พรรษา แห่งการครองเพศบรรพชิตในบวรพระพุทธศาสนา พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ท่านได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งด้านปริยัติธรรมและการปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานอย่างเคร่งครัด และได้ทุ่มเททั้งร่างกายและแรงใจในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนอย่างต่อเนื่อง ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดศรัทธาเลื่อมในพระสัทธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามากขึ้นตามลำดับ

นอกจากผลงานของหลวงปู่ศุขที่ชาวบ้านรู้จักและคุ้นเคยในเรื่องการสร้างวัดถุ่มงคแล้ว ท่านยังได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในบทบาทของพระนักเผยแผ่ นักพัฒนาและนักสังคมสงเคราะห์ที่ควรศึกษา สำหรับผลงานของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านสาธารณูปการ

^{๑๒} อ้างแล้ว, หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๓} อ้างแล้ว, หน้า ๒๔.

^{๑๔} อ้างแล้ว, หน้า ๒๕.

๒.๒.๑ ด้านการศึกษา

เมื่อท่านได้บรรพชา-อุปสมบทแล้ว ได้อยู่ปรนนิบัติพระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นพระที่เคร่งครัดในด้านวิปัสสนา จึงได้ศึกษาพระธรรมวินัยและเรียนวิปัสสนากรรมฐาน ตลอดจนเวทมนต์คาถา ต่อมาท่านได้กราบลาพระอุปัชฌาย์มาจำพรรษาอยู่ที่วัดสามง่าม ปทุมวัน กรุงเทพฯ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มเติม และย้ายมาจำพรรษาที่วัดชนะสงคราม บางลำพู ณ ที่นี้ท่านได้พบกับหลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน ได้ศึกษาวิชาต่าง ๆ ร่วมกัน ท่านทั้ง ๒ จึงมีความสนิทสนมกันเป็นพิเศษ^{๑๕}

หลวงปู่ศุข เป็นพระผู้ฝึกฝนอบรมจิตให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิที่เป็นหนึ่ง ตามหลักหลักของกรรมฐาน ๔๐ ประการ จัดอยู่ในส่วนของสมถกรรมฐานเป็นฐานของการแสดงฤทธิ์ได้อย่างต่าง ๆ อันเป็นข้อวัตรปฏิบัติตนของพระภิกษุและสามเณรทั้งหลาย ซึ่งเป็นอุบายวิธีที่ฝึกฝนให้เกิดความคล่องแคล่วแล้ว ย่อมทำให้เกิดอภิญญา ๕ อย่าง คือ ๑) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ ๒) ทิพโสตา หูทิพย์ ๓) เจโตปริยญาณ รู้ใจคนอื่น ๔) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติก่อน ๆ ได้ ๕) ทิพจักขุ ตาทิพย์^{๑๖}

หลวงปู่ท่านได้ฝึกหัดในเรื่องอิทธิวิธี เกิดมีคุณวิเศษตามลำดับ สามารถอธิษฐานจิตปลุกเสกไปไม้ หักปลี ให้เป็นสัตว์นารักกระโดดโลดเต้นไปมาได้ ซึ่งผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่หลวงปู่ได้แสดงอิทธิในโอกาสนั้น ๆ ได้จดจำและเล่าสืบต่อกันมา สำหรับการแสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ดังกล่าว นั้นเป็นผลสำเร็จทางใจที่เกิดจากการปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้แสดงจำนวนกรรมฐานไว้เป็น ๗ หมวด คือ

๑. กสิณกรรมฐาน ๑๐ อย่าง
๒. อสุภกรรมฐาน ๑๐ อย่าง
๓. อนุสสติกรรมฐาน ๑๐ อย่าง
๔. พรหมวิหารกรรมฐาน ๔ อย่าง
๕. อารูปกรรมฐาน ๔ อย่าง
๖. สัญญากรรมฐาน ๑ อย่าง และ
๗. ววัตถานกรรมฐาน ๑ อย่าง^{๑๗}

^{๑๕} ทศพล จันทาณิชย์กุล, **ประวัติและธรรมะ ๖๘ พระอริยสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คอมม่า, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

^{๑๖} พระอุปัชฌาย์, **วิมุตติมรรค**, พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปล, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕๖.

^{๑๗} พระพุทธโฆสเถระ รัตน, **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง, คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรสบริษัท จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๒-๑๘๓.

หลวงปู่ศุขได้ฝึกฝนอบรมในส่วนของกสิณกรรมฐาน คือ ปฐวีกสิณ อาโปกสิณ วาโยกสิณ และเตโชกสิณ กระทั่งเกิดความชำนาญสามารถเสกคนเป็นจระเข้ เสกใบมะขามเป็นต่อแตน ผีง เสกประเทศเอยเป็นนกระยาง เสกเสื้อม้วนพันรอบตัว เสกหัวปลีเป็นกระต่าย แปลงตัวเป็นเสือ แปลงตัวเป็นจระเข้ เป็นต้น ดังปรากฏในคราวกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์เสด็จประพาสตากอากาศไปทางเหนือ มีเรือกลไฟ ๑ ลำจูงเรือพระประทับที่ประทับ ได้ไปจอดหุงข้าวต้มแกงที่ศาลาวัดมะขามเฒ่า ในวันนั้นหลวงปู่ศุขใช้เด็กไปตัดหญ้าที่ตงต้นกล้วย ๆ ที่ออกปลีที่แก่แล้วมี ๗-๘ ต้น เด็กวัดก็ตัดหัวปลีกล้วยมากองไว้ พอตกเวลาบ่ายหลวงปู่ลงมาจากกุฏิเด็กที่ตัดกล้วยแล้วไปนั่งอยู่ที่กองหัวปลีกล้วย แล้วเอาหัวปลีที่กองอยู่มาจับลูป ๆ คลำ ๆ สักครู่หนึ่งก็วางลงที่ดิน หัวปลีนั้นก็กลายเป็นกระต่ายวิ่งเพ่นพ่านไปหมด^{๑๘} การเสกคนให้เป็นจระเข้นั้น หลวงปู่ศุขได้แสดงให้กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ทอดพระเนตร เช่น เมื่อคราวที่หนึ่งหลวงปู่ถามกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ว่า อยากดูคนเป็นจระเข้ไหม ? ท่านตอบว่า อยากดู จากนั้นหลวงปู่ให้เอาทหารเรือมา ๑ คน แล้วได้พลทหารจ๊อกมาจากเรือ จากนั้นหลวงปู่บอกว่า เป็นจระเข้ให้กรมหลวงฯ ดูหน่อย แล้วพาพลฯ จ๊อกไปที่ปากบ่อน้ำในวัด เอาเชือกผูกเอวพลฯ จ๊อกไว้ ให้นั่งหลับตา พนมมือไว้ต่อหน้าหลวงปู่ จากนั้นหลวงปู่เสกเป่าอยู่ครู่หนึ่ง แล้วลักพลฯ จ๊อกลงไปในบ่อ พลฯ จ๊อกก็กลายเป็นจระเข้ไป^{๑๙}

นอกจากท่านจะมีความชำนาญทางอภิญญาแล้ว ท่านยังมีความแคล่วคล่องทางด้านวิปัสสนาญาณอีกด้วย ดังที่ปรากฏในคัมภีร์วิมุตติมรรค บทที่ ๑๒ ตอนที่ ๑ สัจจญาณปริจเฉท^{๒๐} วิปัสสนาญาณ ท่านหมายถึงการใช้ปัญญาพิจารณาธรรม เรื่อง ชันธ์ ธาตุ อายตนะ อุทยัพพยญาณ ภังคญาณ ภยตูปัญฐานญาณ มุญจิตกัมยตาญาณ อนุโลมญาณ โคตรภูญาณ เป็นต้น

ดังที่หลวงพ่อมหาโพธิ์ วัดคลองมอญ อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อบุญยัง (พระใบฎีกาบุญยัง คงศรีโร) วัดหนองน้อย ลูกศิษย์เอกองค์หนึ่งของหลวงปู่ศุขได้เล่าว่า “ หลวงปู่ศุข ท่านสำเร็จวิชาในคัมภีร์พุทธคุณ ๔ คัมภีร์ ด้วยกัน คือ

๑. คัมภีร์พุทธคุณในวิชา “อิ”
๒. คัมภีร์พุทธคุณในวิชา “ติ”
๓. คัมภีร์พุทธคุณในวิชา “ปิ”
๔. คัมภีร์พุทธคุณในวิชา “โส”^{๒๑}

^{๑๘} หม่อมราชวงศ์อภิเดช อภากร, หลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๖) หน้า ๘๕.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๒๐} พระพุทธโสมสเถระ รัตน, สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง, คัมภีร์วิมุตติมรรค, หน้า ๓๓๑.

^{๒๑} หม่อมราชวงศ์อภิเดช อภากร, หลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพร, หน้า ๖๔.

สรุปว่า ผลงานด้านการศึกษาของหลวงปู่ส่วนใหญ่จะเป็นการสั่งสอนลูกศิษย์ทางด้านวิชาอาคม และอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเป็นคนดี ประพฤติดี ตั้งตนอยู่ในศีลในธรรมตามหลักขรรวาสธรรม คือให้มีสัจจะ ความจริงใจต่อกัน ทมะ รู้จักข่มจิตข่มใจต่ออารมณ์ที่ไม่น่าชอบใจ ขันติ ให้มีความอดทนประกอบอาชีพ และจาคะ ให้เสียสละเอื้อเพื่อแบ่งปันกัน สำหรับลูกศิษย์ที่ศรัทธาเลื่อมใสหลวงปู่ในเรื่องวิชาอาคม เป็นศิษย์เอกเป็นถึงเชื้อพระวงศ์ คือ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ โดยท่านได้ถ่ายทอดวิชาอาคมต่างๆ ให้กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ดังปรากฏว่า ท่านสำเร็จวิชาคัมภีร์พุทธคุณในวิชา “อิ” และวิชา “ติ” อย่างเจนจบครบถ้วน^{๒๒}

๒.๒.๒ ด้านการปกครอง

พระครูวิมลคุณากร (สุข เกสโร) มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ เป็นเจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่า และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะแขวงเมืองไชยนาท (ปัจจุบัน คือ เจ้าคณะอำเภอ) มีผลงานด้านการปกครอง โดยการดำเนินการเกี่ยวกับภาระหน้าที่ในฐานะเจ้าอาวาสโดยการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย มีลักษณะเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก หลวงปู่ได้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย และกฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้บริบูรณ์ คือ พระสงฆ์ ประชาชนได้ประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่พระองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ ให้คณะสงฆ์สามัคคี มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และทำทุกอย่างด้วยความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ

หลวงปู่ได้แนะนำพร้าสอนพระภิกษุสามเณรให้เกิดมีความเป็นระเบียบแบบแผน เป็นที่เคารพศรัทธา เป็นแม่แบบของความดีงาม หรือเพื่อให้ได้ประโยชน์ที่พึงประสงค์ โดยอาศัยมูลเหตุ ๑๐ ประการที่พระพุทธองค์ได้แสดงท่ามกลางประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติสิกขาบทหรือระเบียบการปกครองให้เหมาะสม คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังเลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสัตถธรรม

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔

๑๐. เพื่อเอื้อเพื่อวินัย^{๒๓}

ลักษณะการปกครองของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) นั้น ปกครองโดยใช้หลักพระธรรมวินัย หรือหลักธรรมธัมมปาฐะ^{๒๔} เป็นใหญ่ กล่าวคือ อาศัยพระวินัยของพระพุทธองค์ที่ทรงบัญญัติไว้มาใช้ในการบริหารการคณะสงฆ์และพระศาสนา และได้วินิจฉัยอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแก่สงฆ์ ได้มอบให้สงฆ์ประชุมกันเป็นการที่สงฆ์ร่วมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง ผู้เข้าร่วมประชุมพึงสมาทานสังวาสกันเป็นไปตามหลักแห่งพระธรรมวินัยและจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เป็นสำคัญ

การปกครองของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) จะยึดถือการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเป็นพระพุทธบัญญัติแบบบริสุทธิ์ มิได้ปฏิรูปให้แปรเปลี่ยนไปตามผู้ปฏิบัติ เช่นลัทธิอื่นหรือคณะสงฆ์อื่น ดังนั้น ในการปกครองคณะสงฆ์ของหลวงปู่จึงมีลักษณะยึดพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ ประพฤติปฏิบัติโดยเอื้อเพื่อตามมูลเหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทนั่นเอง

๒.๒.๓ ด้านการเผยแผ่ศาสนา

สำหรับการเผยแผ่ศาสนา ของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. การสอนผ่านอิทธิปาฏิหาริย์
๒. การสอนผ่านตำรายาสมุนไพร
๓. การสอนผ่านวัตถุมงคล

๑. การสอนผ่านอิทธิปาฏิหาริย์

พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) เป็นพระมหาเถระผู้เปี่ยมด้วยพรหมวิหารธรรม มีความรัก ความเมตตาในพุทธศาสนิกชนอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยความที่หลวงปู่ได้ศึกษาทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะสมถกรรมฐานซึ่งเป็นพื้นฐานของการฝึกจิตและการเรียนคาถาอาคม หรือตำราไสยศาสตร์ ดังนั้นท่านจึงเผยแผ่ศาสนาผ่านทางไสยศาสตร์และคาถาอาคมต่างๆ ซึ่งลักษณะการเผยแผ่ศาสนาของหลวงปู่สอดคล้องกับหลักการสอนให้เห็นจริงอย่างน่าอัศจรรย์ คืออาศัยปาฏิหาริย์ซึ่งในพระพุทธศาสนากล่าวถึงการสอนลักษณะนี้ไว้ ๓ ประการ^{๒๕} คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ การแสดงฤทธิ์เป็นอัศจรรย์
๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ การเดาใจหรือการทายใจคนได้เป็นอัศจรรย์
๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ การสอนธรรมเป็นอัศจรรย์

^{๒๓} วิ.มท. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

^{๒๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๔.

^{๒๕} ที. ส. (ไทย) ๙/๔๘๓/๒๑๔.

ในบรรดาปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ ประการนั้น พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นยอด เพราะสามารถช่วยให้บุคคลได้รับประโยชน์จากพระศาสนาอย่างแท้จริง สำหรับการเผยแพร่คำสอนของหลวงปู่ด้วยการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ดังมีเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑) เรื่อง ลาวขอลองวิชากับหลวงปู่ศุข

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๕ วันหนึ่งได้มีชาวลาว ๒ คนไปที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า คนหนึ่งยืนรออยู่ข้างล่างอีกคนหนึ่งขึ้นไปบนกุฏิของหลวงปู่ แล้วบอกกับหลวงปู่ว่าเขาได้ยินมาว่าหลวงปู่มีวิชาเก่ง เขาอยากลองวิชาดู ว่าแล้วก็นั่งซักพรหมสี่หน้า ขณะที่ลาวผู้นั้นกำลังซักพรหมสี่หน้าอยู่นั้น หลวงปู่ได้หยิบพลูที่มีผู้นำมาถวายขึ้นมาใบหนึ่งแล้วเด็ดหัวเด็ดท้ายออกแล้วโยนลงไปข้างหน้าปรากฏว่ากลายเป็นงูเลื้อยเข้ามาหาลาวผู้มาลองวิชา ปรากฏว่าชาวลาวผู้นั้นได้กระโดดลงจากกุฏิหลวงปู่แล้วหนีหายไป”^{๒๖} ข้อนี้เป็นการสอนให้รู้จักมีความเคารพและกระตุ้นให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตน

๒) เรื่อง ขโมยหาทางออกจากวัดไม่ได้

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “สมัยท่านเจ้าคุณธรรมปิฎกยาบติ (สวัสด์ กิตติสาโร) อายุประมาณ ๑๗-๑๘ ปี เป็นศิษย์วัดโพธิ์ทองล่างอยู่ ๒ ปี ได้เห็นหลวงปู่ศุขแสดงคุณวิเศษ คือ คืบหนึ่ง หลวงปู่ตื่นขึ้นมาพบขโมย ๒ คนกำลังขโมยเรือวัด โดยคว่ำเรือแบกด้านหัวคนหนึ่ง ท้ายคนหนึ่ง ท่านจึงพูดขึ้นดัง ๆ ว่า “อยู่ในวัดนี้แหละไม่ต้องไปไหน” ขโมยทั้งสองแบกเรือเดินวนอยู่ในวัดโดยหาทางออกไม่ได้ จนเวลารุ่งสางพระจะออกบิณฑบาต หลวงปู่จึงได้บอกกับขโมยทั้งสองว่า “เอาเรือวางไว้แล้วไปได้” ขโมยจึงวางเรือแล้วรีบหนีไป”^{๒๗}

๓) เรื่อง ปลัดอำเภอลงโทษ

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “วันหนึ่งปลัดสัมฤทธิ์ ปลัดอำเภอสว่างสิงห์ จังหวัดชัยนาทพร้อมด้วยข้าราชการจำเป็นต้องเดินทางไปทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่จังหวัดชัยนาท การเดินทางในสมัยนั้นจะต้องใช้ม้าเป็นพาหนะและเส้นทางที่ไปจะต้องผ่านวัดปากคลองมะขามเฒ่าด้วย เมื่อข้าราชการทั้งหลายจะผ่านวัดทุกคนได้ลงจากหลังม้าแล้วเดินจงกรมผ่านหน้าวัดไป ยกเว้นปลัดสัมฤทธิ์เพียงคน

^{๒๖} นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย, ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข), (ม.ป.ท, ๒๕๒๘), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๗.

เดียวที่ไม่ยอมลงจากหลังม้า ปรากฏว่าข้าราชการที่ลงจากหลังม้าแล้วจึงม้าผ่านไปสามารถไปทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาได้ ยกเว้นปลัดสมุฏทศคนเดียวเท่านั้นที่ต้องนั่งอยู่บนหลังม้าอยู่ตลอดเวลา จะลงจากหลังม้าก็ไม่สามารถจะลงได้”^{๒๘}

๔) เรื่อง หลวงปู่ศุขเอากะลามะพร้าวครอบข้าง

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “วันหนึ่ง ขณะที่หลวงปู่กำลังจำวัดอยู่ในกุฏิ ได้มีความทุกข์ทรมานเนื่องจากข้างหลายเชื้อกเดินผ่านมาและแฉะพริกขี้หนูที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า พวกความข้างได้ปล่อยข้างออกหากินตามธรรมชาติในบริเวณใกล้ ๆ วัด เมื่อความข้างจะหุงข้าวขึ้นได้ใช้มีดถากหน้าแข้งตนเอง เกิดเป็นเศษไม้ใช้ทำฟัน แต่ปรากฏว่าเสาศาลาถูกถากแห้วไป ลูกศิษย์ได้นำความไปบอกหลวงปู่ ท่านทราบดีว่าถูกลองวิชา ท่านจึงเสกข้างของความข้างเหล่านั้นให้มีขนาดเล็กลงแล้วเอากะลามะพร้าวครอบไว้

เมื่อพวกความข้างกินข้าวเสร็จแล้ว ต่างคนต่างออกตามหาข้างแต่หาเท่าไรก็ไม่พบจนเหนื่อยอ่อนหมดปัญญา จึงพากันขึ้นไปบนกุฏิหลวงปู่แล้วกราบขอความกรุณาให้หาข้างคืนให้ด้วย หลวงปู่ได้ถามถึงเรื่องเสาศาลา พวกความข้างรับสารภาพพร้อมได้ถวายเงินเพื่อเปลี่ยนเสาศาลาใหม่ หลวงปู่จึงบอกว่าข้างหลายตัวของพวกเขาไม่ได้หายไปไหน ถูกกะลามะพร้าวครอบไว้แล้วชี้บอกให้ไปเปิดดู เมื่อความข้างเปิดกะลาขึ้น ข้างตัวเล็ก ๆ เหล่านั้นก็โตขึ้นจนมีขนาดเท่าเดิมทุกประการ”^{๒๙}

๕) เรื่อง ฝรั่งยิงนกในวัด

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “วันหนึ่งมีเรือยนต์ของฝรั่งลำหนึ่งมาจอดที่หน้าวัดปากคลองมะขามเฒ่า ฝรั่งเห็นว่ามีนกพิราบอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจึงเอาปืนในเรือไปยิงนกในวัด เมื่อฝรั่งกลับมาลงเรือแล้วพยายามติดเครื่องเรือเท่าใดก็ไม่ติด กระทั่งมีคนสงสารแนะนำให้ไปขอขมาหลวงปู่ ฝรั่งยอมทำตามจึงสามารถติดเครื่องเรือออกจากวัดไปได้”^{๓๐}

๖) เรื่อง เรือยนต์ชนโบสถ์น้ำ

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “ที่หน้าวัดปากคลองมะขามเฒ่ามีแพโบสถ์น้ำของวัดจอดอยู่หลังคาแพมุงด้วยสังกะสี หลวงปู่ห้ามไม่ให้เรือเมล์จอดรับส่งผู้โดยสารที่แพโบสถ์น้ำ วันหนึ่งนายท้ายเรือจักรนารายณ์ไม่เชื่อคำสั่งของหลวงปู่ได้จอดส่งคนลงที่แพโบสถ์น้ำ ในการจอดครั้งนี้เรือได้ชนแพ

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐.

^{๒๙} อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๑.

^{๓๐} อ้างแล้ว.

ทำให้สังกะสีที่มุงหลังคาชำรุด เรือจักรนารายณ์วิ่งเดินหน้าถอยหลังเข้า ๆ ออก ๆ อยู่อย่างนั้นตั้งแต่บ่าย เย็น กลางคืน กระทั่งรุ่งเช้าก็ไม่สามารถนำเรือออกพ้นหน้าวัดไปได้ ถึงตอนเช้าวันรุ่งขึ้นหลวงปู่ท่านสงสารให้คนไปบอกพวกที่อยู่ในเรือให้ขึ้นไปกินข้าว เมื่อกราบขอขมาท่านแล้วจึงนำเรือออกพ้นหน้าวัดไปได้”^{๓๑}

๗) เรื่อง กรมพระนครสวรรค์ฯ ขอทดลองวิชาหลวงปู่ศุข

จากการศึกษาเอกสาร คือ ประวัติพระครูวิมลคุณากร (ศุข) ที่นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย ได้รวบรวมไว้กล่าวว่า “ครั้งหนึ่ง เมื่อหลวงปู่ลงมากรุงเทพฯ ไปที่วังกรมหลวงชุมพรฯ ประจวบกับการทำบุญวันเกิดในวังของกรมพระนครสวรรค์ฯ พระครูวิมลคุณากร (ศุข) เป็นพระรูปหนึ่งซึ่งได้รับนิมนต์ด้วย โดยหลวงปู่นั่งอยู่ในอันดับสุดท้าย เมื่อฉันจันทน์เสร็จแล้ว กรมพระนครสวรรค์ฯ ได้ถามหลวงปู่ว่า ขอทดลองได้ไหม หลวงปู่ตอบว่า จะเอาอย่างไรก็ได้ ผลที่สุดตกลงเป็นการทดลองด้วยปืน หลวงปู่จึงขอผ้าขาวเอามาลงอักขระ แล้วใช้ผ้าขาวห่อขี้ผึ้งที่ท่านมีติดตัวอยู่ ส่งให้เอาไปยิง ปรากฏว่ายิง ๗-๘ ทีไม่ออก กรมพระนครสวรรค์ฯถามว่า จะให้ออกได้ไหม หลวงปู่ตอบว่า ได้ จึงทดลองยิงใหม่ คราวนี้ยิงออก แต่หาลูกกระสุนปืนไม่ได้ ต่อเมื่อหลวงปู่แบมือออกจึงพบลูกปืนอยู่ในมือหลวงปู่”^{๓๒}

จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่โดยผ่านอิทธิปาฏิหาริย์นั้น นับว่าได้ผลเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนผู้มีความศรัทธาเลื่อมใสในอิทธิฤทธิ์ดังกล่าว เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งการทำลายมานะทิฐิของผู้ที่ไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสนั้น แม้ในสมัยพุทธกาลก็มีพระมหาโมคคัลลานะเป็นตัวอย่าง ที่ใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้ฤทธิ์ปราบผู้มีความเห็นผิดให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

๒. การสอนผ่านตำรายาสมุนไพร^{๓๓}

ผลงานด้านการเผยแผ่ศาสนาของหลวงปู่ศุข โดยตำรายาสมุนไพร ปรากฏดังนี้

๑) ยารักษาโรคหัวใจ

ส่วนผสม มะพร้าวอ่อน ๑ ผล ต้นคื่นฉ่ายสด ๑ กำมือ

วิธีปรุง

ก่อนอื่น เอาผลมะพร้าวอ่อนมาตัดเอาหัวออก เปิดกะลามะพร้าวอย่าให้น้ำมะพร้าวหกวางเอาไว้ จัดการเอาต้นคื่นฉ่ายสดมาล้างน้ำให้สะอาด ตัดเป็นท่อนๆ ใส่ลงไปใต้น้ำมะพร้าวที่

^{๓๑} อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๒.

^{๓๒} อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๘.

^{๓๓} <http://www.web-pra.com/Article/Show/1516?page=1> เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.

จากนั้นเอามาเผาไฟจนน้ำมะพร้าวเดือด พยายามอย่าให้น้ำมะพร้าวหกออกมา ถ้าไฟแรงลดไฟลงให้เดือดอ่อนๆ จนคั้นฉ่ำผสมผสานกับน้ำมะพร้าวมากๆ ด้วยเวลาประมาณ ๑๐ นาทีเศษ

ขนาดรับประทาน

เอาน้ำมะพร้าวนี้ปล่อยทิ้งไว้ให้อุ่น ต้มให้หมดวันละ ๑ ผล ทำเช่นนี้เป็นเวลา ๗ วัน ๗ ผล ต่อมารับประทานยานี้วันเว้นวัน ต่อเนื่องกันประมาณ ๑-๒ เดือน อาการของโรคหัวใจจะค่อยๆ ทุเลาลงเรื่อย ๆ

๒) ยาลดไขมันในร่างกาย

ส่วนผสมของตัวยา ต้นแห้วหมูทั้งห้า ๑ กก. จัดการล้างให้สะอาดปราศจากสิ่งสกปรก ดินทรายทั้งหลายเอาออกไปให้หมด เตรียมปรุงยาต่อไป

วิธีปรุงยา

นำต้นแห้วหมูซึ่งล้างสะอาดดีแล้วทั้งต้น ใบ รากและหัวหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ เอาไปตากแดดให้แห้งสนิท โดยตากหลายแดด จากนั้นก็เอามาควั่นให้เล็องกรอบ สุกดีแล้วเก็บเอาไว้ในขวดปิดฝาสนิท ป้องกันอากาศรั่วไหลเข้าไป เก็บเอาไว้ใช้ได้นานวัน เวลาต้องการใช้ก็เอามาชงกับน้ำเดือดแบบชงชา จินั่นเอง เอาน้ำชาแห้วหมูมาดื่มมาจิบได้

ขนาดรับประทาน

ดื่มครั้งละ ๑ ถ้วยชา แบบดื่มน้ำชาได้เรื่อยๆ ทั้งวันไม่จำกัด

๓) ยารักษาโรคเบาหวาน

ส่วนผสมของตัวยา ยอดขี้เหล็ก ๑ กก. สารส้ม ๑๐๐ กรัม น้ำผึ้งแท้

วิธีปรุงยา

นำยอดขี้เหล็กมาล้างให้สะอาด ตัดเป็นท่อนสั้นๆ เสียบก่อนใส่ครกโขลกให้ละเอียด หรือจะเอามาบดก็ได้ อย่าลืมเอาสารส้มใส่ลงไปโขลกหรือบดผสมผสานกันเข้าไปด้วย ละเอียดดีแล้วเอาออกมาจากครก ผสมกับน้ำผึ้งแท้ ปั้นเป็นลูกกลอนสักขนาดปลายนิ้วก้อย

ขนาดรับประทาน

รับประทานวันละ ๑ เม็ด ทุกๆ วันเป็นเวลาประมาณ ๑ เดือนเศษ หากอาการมากโรคมีย่อยมากก็รับประทานวันละ ๒ เม็ด ซึ่งจะต้องใช้เวลาานกว่า ๑เดือน แต่ก็หายได้

๔) ยาลดความอ้วน

ส่วนผสมของตัวยา ต้น (เถา) บอระเพ็ด ๑ กก. น้ำผึ้งแท้

วิธีปรุงยา

นำเถาบอระเพ็ดสด ๆ มาตัดเป็นท่อนสั้น ๆ ตากแดดให้แห้งสนิท ต่อจากนั้นเอาไปบดให้ละเอียด เอาน้ำผึ้งแท้มาคลุกผสมผสานเข้าด้วยกันดีแล้ว จึงปั้นเป็นเม็ดลูกกลอน ขนาดสักประมาณ เมล็ดในของผลพุทราไทย เก็บเอาไว้ในขวดปิดฝาแน่นสนิท เอาไว้รับประทานได้นานวัน

ขนาดรับประทาน

รับประทานครั้งละ ๓ เม็ดก็พอ โดยรับประทานก่อนอาหารเช้าทุกๆ วัน อย่าขาดตอน รับประทานต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ จนครบ ๑ เดือนเต็ม

๕) ยารักษาอาการปวดเมื่อย

ส่วนผสมของตัวยา ลูกข่อย ๑ ทะนาน หัวเหว้าหมู ๑ ทะนาน หางไหลเผือก หน้า ๒๐ บาท กรุงเขมา หน้า ๒๐ บาท

วิธีปรุงยา

นำเอาตัวยาสุมไฟรทั้งหมัดข้างต้นนี้มาตากแดดให้แห้งสนิทแล้วจึงเอามาซังและตวง จากนั้นก็เอามาบดเป็นผงละเอียดแบบยาผงทั้งหลายเอามาปั้นเป็นเม็ดขนาดเม็ดพุทราไทย เก็บเอาไว้รับประทานเป็นยาได้

ขนาดรับประทาน

รับประทานครั้งละ ๒-๓ เม็ด ก่อนนอนทุกคืน

๖) ยารักษาโรคหวัด

ส่วนผสมของตัวยา

ยาฉุน ๑ กำมือ ดอกมะลิแห้ง ๑ กำมือ ผิวมะกรูดหั่นตากแห้ง ๑ กำมือ

ต้องตากตัวยาสุมไฟรนี้ให้แห้งสนิท แล้วเอามาบดให้ละเอียด ต่อมาจึงนำมาผสมกับ พิมเสน การบูร อย่างละเล็กละน้อย จากนั้นก็เอายานี้ไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

ขนาดการใช้ยา

ใช้ยานี้ทำเป็นยานัตถุ์ โดยเอามาสูดดมก็ได้ นัดแบบยานัตถุ์ก็ได้ หากนัดไม่ได้ก็เอามาสูดดมบ่อย ๆ

๗) ยาแก้โรคปวดศีรษะ

ส่วนผสมของตัวยา ผลมะนาว ๑ ผล ปูนแดง

วิธีปรุงยา

เอาผลมะนาวมาล้างให้สะอาด แล้วเอามีดคมๆ มาฝานเป็นชิ้นบางๆ มีความหนาประมาณ ๓ มม. เอาปูนแดงดังกล่าวมาทาลงไปบนมะนาวที่ฝานด้านหนึ่งบางๆ

ขนาดการใช้ยา

เอามาปิดไปที่ขมับด้านที่ปวด โดยเอาทางด้านที่ทาปูนแดงปิดลงไป

๘) ยาแก้โรคผมร่วง

ส่วนผสมของตัวยา เถาบระเพ็ดสด หน้า ๑ บาท เถาหัวด้วน หน้า ๑ บาท

วิธีปรุงยา

เอาตัวยาสุมไพรทั้งสองชนิดมาล้างให้สะอาด แล้วเอามาโขลกให้แหลกละเอียดรวมกัน คั้นเอาแต่น้ำมาใช้ประโยชน์ได้ทันที

ขนาดการใช้ยา

เอาน้ำคั้นที่ได้มาทาที่ศีรษะให้ทั่วถึงกันหมด หมักเอาไว้นานๆ สัก ๑ ชั่วโมง วันละ ๑ ครั้ง ปฏิบัติเช่นนี้ไปสัก ๑ สัปดาห์

๙) ยารักษาโรคมะเร็ง

ส่วนผสมของตัวยา ข้าวเย็นเหนือ หนัก ๔ บาท ข้าวเย็นใต้ หนัก ๔ บาท กำมะถันเหลือง หนัก ๔ บาท กะลามะพร้าวแก่จัดผ่า ๔ ส่วน เอา ๓ ส่วน

วิธีปรุงยา

นำตัวยาสุมไพรทุกอย่างล้างให้สะอาด ใส่ลงไปในหม้อดินสำหรับต้มยา ใส่ น้ำสะอาดลงไปพอท่วมตัวยา ต้มเคี่ยวไปด้วยไฟอ่อนๆ ประมาณ ๒๐ นาที ก็ยกลง ปล่อยให้เย็นลง

ขนาดรับประทาน

รินเอาน้ำยานี้มาดื่มกินครั้งละ ๑ ถ้วยชา รับประทานเป็นน้ำชาไปเรื่อยๆ เช้า กลางวัน และเย็น

สรุปว่า การสอนผ่านยาสมุนไพรของหลวงปู่นี้ พระครูศรีชโยดม เจ้าคณะอำเภอวัดสิงห์ เล่าให้ฟังว่า ผู้ที่มาให้หลวงปู่รักษานั้น ถ้ามีอาการทางกายคือเป็นโรคฝีในท้อง หลวงปู่จะปรุงยาให้ทานเพื่อรักษาโรค แต่ถ้ากระดูกแตกหรือกระดูกหักมาให้หลวงปู่รักษา หลวงปู่จะใช้คาถาประสานกายรักษาให้ หรือบางรายหลวงปู่จะทำน้ำมันดีให้อาบ ซึ่งผลการรักษาด้วยยาสมุนไพรก็ดี คาถาอาคมก็ดี การอาบน้ำมันดีก็ดี ล้วนหายเจ็บหายป่วยเป็นที่น่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง

จากการที่หลวงปู่ได้ทำการรักษาคนไข้ให้หายได้ ทำให้คนที่มารักษานั้นเกิดความเคารพ ศรัทธาในตัวหลวงปู่เป็นอย่างมาก เพราะหลวงปู่รักษาทั้งโรคทางกายและโรคทางใจ คือทั้งเภสัชโอสถ และใช้ธรรมโอสถ คือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการรักษา

๓. การสอนผ่านวัตถุมงคล

พระครูวิมลคุณากร (ศุข) วัดปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ได้สร้างพระพิมพ์เครื่องรางไว้มากมาย รวมทั้งเหรียญต่าง ๆ อีกหลายชนิด ขณะนี้ยังไม่มีผู้ใดสามารถรวบรวม และจัดพิมพ์ขึ้นได้ครบ^{๓๔} เพราะหลวงปู่เป็นเกจิอาจารย์รุ่นเก่าที่มีความเข้มขลัง ซึ่งวัตถุมงคลประสงค์ในการสร้างนั้นเพื่อเป็นพุทธานุสสติ ผู้บูชาวัตถุมงคลแล้วระลึกถึงพุทธคุณของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกฝน

^{๓๔} หม่อมราชวงศ์อภิเดช อาภากร, หลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพร, หน้า ๑๐๔.

บุรุษผู้ควรฝึกที่ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้ตื่น ทรงจำแนกธรรม^{๓๕} เพราะเมื่อระลึกถึงพุทธคุณอย่างนี้ ย่อมประสบบุญ ในขณะที่เดียวกันยังได้ระลึกถึงพระธรรมคุณว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นสิ่งที่บุคคลพึงเห็นได้เอง ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ควรเชื่อเชิญให้มาดูแล ควรน้อมเข้ามาหาตน วิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน^{๓๖} ดังนี้ เชื่อว่าได้บำเพ็ญธัมมานุสสติ และได้เชื่อว่าได้ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพราะระลึกถึงคุณของพระสงฆ์อย่างนี้ คือ หมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ประพฤติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร คือคู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ และบุคคล ๘ จำพวก เป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ของค้ำับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนื้อหาบุญของโลกที่ไม่มีนาบุญอื่นเทียบได้^{๓๗} เชื่อว่าได้บำเพ็ญสังฆานุสสติ ตามลำดับ

การสร้างวัตถุมงคล พระเครื่องและเครื่องรางของขลังซึ่งสร้างและปลุกเสกโดยหลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า มีมากมายหลายแบบ จัดแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. พระเครื่อง แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทเนื้อโลหะ และประเภทเนื้อโลหะ ดังนี้

ประเภทเนื้อโลหะ

๑.๑ พระเนื้อโลหะผสมและเนื้อชิน

๑.๒ พระปิดทวารห้าเหลี่ยม (กรมหลวงชุมพร) เนื้อชิน

๑.๓ พระปิดทวารพิมพ์ “แขนชิด” เนื้อชิน

๑.๔ พระชัยวัฒน์ รุ่น “หม่อมมิตร”

๑.๕ พระนาคปรกใบมะขาม

ประเภทเนื้อโลหะ

๑.๑ พระพิมพ์เนื้อสามเหลี่ยมแจกแม่ครัว พิมพ์ใหญ่

๑.๒ พระพิมพ์สามเหลี่ยมแจกแม่ครัว พิมพ์เล็ก

๑.๓ พระปิดตา พิมพ์กรมหลวงชุมพรฯ

๒. เหรียญ แบ่งเป็น

๒.๑ เหรียญรูปพระพุทธรูป (พิมพ์พระพุทธรูปชินราช และหลวงพ่อดมจักร)

๒.๒ เหรียญหลวงปู่ศุข

๓. รูปถ่ายหลวงปู่ศุข (ขนาดพระเครื่อง) มี ๔ รูปแบบ คือ

๓.๑ ภาพนั่งเก้าอี้หวาย

^{๓๕} พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรค, พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปล, หน้า ๑๗๗.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

^{๓๗} อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๘.

๓.๒ ภาพนั่งมือกลับ

๓.๓ ภาพนั่งพับเดียว

๓.๔ ภาพยืนถือไม้เท้า

๔. วัตถุมงคลอื่นๆ

๔.๑ ตะกรุด

๔.๒ ลูกประคำ

๔.๓ เสื้อยันต์และผ้ายันต์

๔.๔ ฤๅษี

๔.๕ เต่า

๕. พระเครื่องพิมพ์ที่พบน้อย

๕.๑ พิมพ์หลวงพ่อธรรมจักร (เนื้อผงและเนื้อชิน)

๕.๒ พิมพ์พระชัยวัฒน์ เนื้อผง

๕.๓ พระปิดตาพิมพ์พุงป่อง เนื้อชิน^{๓๘}

สรุปว่า หลวงปู่ได้สร้างและปลุกเสกพระเครื่องไว้มากมายหลายแบบ ทั้งเนื้อโลหะและเนื้อผง เป็นทั้งรูปพระและรูปพระปิดตาหรือพระปิดทวาร มีการสร้างหลายครั้งหลายคราว ระยะเวลาสร้างห่างกันและมีช่างหลายคน จึงมีรายละเอียดของแม่พิมพ์กับวัสดุที่ใช้ในการสร้างแตกต่างกันไป ซึ่งการสร้างพระของหลวงปู่ก็นับว่าเป็นอุบายวิธีในการระลึกถึงพระรัตนตรัย เป็นพุทธานุสสติ ธรรมานุสสติ และสังฆานุสสติ ผู้บูชาย่อมระลึกถึงและตั้งจิตอธิษฐานก่อนอาราธนาขอมได้รับความสุขความเจริญและปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

๒.๒.๔ ด้านสาธารณูปการ

จากการศึกษาเอกสารที่หม่อมราชวงศ์อภิเดช อาภากร ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพรว่า พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) มีผลงานด้านสาธารณูปการ โดยการช่วยเหลืออุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) มีความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่ยอวยประโยชน์แก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไป เมื่อ

^{๓๘} หม่อมราชวงศ์อภิเดช อาภากร, หลวงปู่ศุขกับกรมหลวงชุมพร, หน้า ๑๒๕-๑๒๗.

ชาวบ้านนิมนต์ให้หลวงปู่ศุข อยู่ ณ วัดปากคลองมะขามเฒ่า ภายหลังชาวบ้าน ได้ถวายบ้านโดยรื้อมาสร้างเป็นกุฏิถาวร ๔ หลัง และทางวัดได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ปุชนิยวัตถุภายในวัดและถาวรวัตถุสิ่งก่อสร้างภายในบริเวณของวัด มีดังนี้

๑. พระพุทธรูป ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า กว้าง ๕๐ นิ้ว
 ๒. รอยพระพุทธรูปจำลอง ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า
 ๓. กุฏิสงฆ์ ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า เป็นอาคารไม้ จำนวน ๖ หลัง
 ๔. ศาลาการเปรียญ ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า กว้าง ๔๘ เมตร ยาว ๙๖ เมตร
 ๕. หอประชุมสงฆ์ ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า
 ๖. อุโบสถ ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า กว้าง ๘ เมตร ยาว ๔๐ เมตร
 ๗. มณฑป ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า
 ๘. เจดีย์ ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า จำนวน ๒ องค์
 ๙. ศาลาหอฉัน ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า
 ๑๐. ศาลาปริวาสธรรม ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า
 ๑๑. หอระฆัง ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า
 ๑๒. ศาลาพักร้อน ที่วัดปากคลองมะขามเฒ่า^{๓๙}
- สำหรับสิ่งก่อสร้างที่หลวงปู่ก่อสร้างไว้ ยังมีปรากฏมาถึงปัจจุบันนี้ (ดูภาพประกอบที่

ภาคผนวก ข)

สรุปว่า จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับทราบประวัติของหลวงปู่จากคนอื่นคนหนึ่งเพราะเกิดไม่ทันหลวงปู่จึงได้รับการบอกเล่ามาอีกทอดหนึ่ง แต่โดยส่วนใหญ่ประวัติของหลวงปู่ที่ได้รับฟังมาจากการบอกเล่าจะมีความใกล้เคียงกัน จะผิดพลาดคลาดเคลื่อนกันบ้างเล็กน้อย

สำหรับผลงานของหลวงปู่ที่ปรากฏมาถึงปัจจุบันนี้ คือสิ่งก่อสร้างภายในวัดปากคลองมะขามเฒ่า ส่วนวัตถุมงคลที่มีชื่อเสียงมีฝ้ายันต์ เสือยันต์ พระปิดตา เป็นต้น

การเผยแพร่และการปกครอง หลวงปู่จะสอนคนโดยวิธีการแสดงให้เห็นจริง โดยเฉพาะผู้ที่ชอบมาลองของท่านจะแสดงปาฏิหาริย์ให้เห็นและให้สำนึกผิด ให้เห็นผิดเป็นชอบ ส่วนการปกครองหลวงปู่จะเน้นเรื่องความรักและความสามัคคีและความเสียสละ ให้ขจัดความเห็นแก่ตัว เป็นต้น

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.